

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő X.

International Law Enforcement Observer X.

Erdélyi Csaba

börtönlelkész, vezető
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet,
Magyarországi Evangélikus Egyház
Börtönlelkésközi Szolgálat
erdelyi.csaba.fvrs@bv.gov.hu

Hlavacska Gergely

mestertanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
hlavacska.gergely@uni-nke.hu

Bogotján Róbert Lajos

Dr. büntetés-végrehajtási ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
bogotyan.robert@uni-nke.hu

Drusza Tamás

doktorandusz, tanársegéd
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
drusza.tamas@uni-nke.hu

Erdélyi Katalin

írasszakértő, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
katalin@irasszakerto.hu

Erdélyi Csaba

Stefan van Tongeren aktuális kutatásai a szabadult fogvatartottak lakhatási helyzetével kapcsolatos holland anomáliákról

Reintegrációval foglalkozó szakemberként és kutatóként fontosnak tartom a nemzetközi jó gyakorlatok megismerését és azok alkalmazásának mérlegelését hazai feltételek között. A szabadult fogvatartottak lakhatására vonatkozó magyar kutatásokból megismerhető a nálunk érvényesülő gyakorlat. A jogi alapot nálunk a büntetés-végrehajtásról szóló törvény adja, mely szerint bizonyos feltételek teljesülése esetén állami feladat a szabadult fogvatartott foglalkoztatásának és lakhatásának a biztosítása (2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról). Viszont ez a jogalkotó szándéka szerinti utolsó megoldás, amellyel az egyéni és közösségi felelősségvállalást erősíti.

E terület művelése kapcsán találkoztam a holland helyzet bemutatására vállalkozó tanulmánnyal. Szerzője Stefan van Tongeren, a Groningeni Egyetem

oktatója, akinek kutatási területe a lakhatással kapcsolatos holland jogi szabályozók gyakorlati alkalmazása. 2020 áprilisában írt tanulmánya a *European Journal on Criminal Policy and Research* 2022. évi első számában jelent meg. Ebben más hangsúlyokat láttat, amelyben nyomatékosan jelenik meg a közönségi felelősségvállalás (2022). A szerző megközelítésének centrumában alapvetően azok az emberi jogok vannak, amelyek a társadalom valamennyi tagját megilletik, így a szabadult fogvatartottakat is.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 25. cikke szerint minden embernek joga van „saját maga és családja egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz”. Ennek feltételei között felsorolja többek között a lakhatást. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke, továbbá az Egyezmény Negyedik Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikke külön foglalkozik a lakhatással a magánélet tisztelgetben tartása, illetve a mozgásszabadság vonatkozásában. Ezen alapjogok megléte és érvényesülése tehát mindenkire vonatkozik, de mi történik érdekütközések esetén? Meddig tart a szabadult fogvatartott emberi joga és hol kezdődik – lakhatási kérdésekről lévén szó – a szomszédoké?

A szerző tanulmányának bevezetéseként a szabadult fogvatartottak lakhatási problémáit vázolja fel. Ennek megértéséhez tudnunk kell, hogy a magyarországi lakhatási feltételektől eltérően Hollandiában lényegesen kevesebben élnek saját tulajdonú ingatlanban. A saját tulajdonnal szemben inkább a bérlemény jellemző, amelyet különböző háttérű szolgáltatók biztosítanak. Ezek a szolgáltatók lehetnek magánszolgáltatók, önkormányzatok vagy úgynevezett lakásszövetkezetek, amelyekre más-más jogi szabályozók vonatkoznak. A magánszolgáltatónak lehetősége van bárkivel szerződést kötni, de ezt indoklás nélkül meg is tagadhatja. Az önkormányzatnak elvileg kötelessége rászorultság esetén szerződést kötni, a lakásszövetkezetekre vonatkozó szabályozás pedig valahol az előző kettő között helyezkedik el, minthogy a lakásszövetkezetek tulajdonolják a szociális bérlakások túlnyomó többségét. Bár a holland lakástörvény, a Woningwet mindenki számára garantálja a lakhatás lehetőségét, egy hivatkozott kutatás rámutat, hogy a fogvatartottak legkevesebb 15%-a semmilyen lakhatáshoz nem jut szabadulása után. Ennek okainak a feltárására vállalkozik a szerző, melyeket elsősorban az emberi jogi érdekütközésekben lát: a társadalom többi tagjának is joga van a nyugodt, háborítatlan magánélethez, és ez a tapasztalatok szerint nem mindig lehetséges, ha a lakókörnyezetben szabadult fogvatartottak is élnek.

Mivel a szerző Hollandiában elsőként foglalkozik a területtel, a módszerekre az utóbbi évtizedek angolszász kutatásait tekinti követendőnek, ezeket helyezi el számos nemzetközi szabályozó elemzésével a holland jogi és társadalmi környezetben, egyrészt a már említett (szociális) lakhatási, másrészt rendészeti

szempontból. További fontos szempont, hogy a holland jogi szabályozók a rendészeti feladatok végrehajtásában teret adnak az önkormányzatoknak, a gyakorlatban ez lehetőséget jelent közigazgatási eljárások lefolytatására és szankcionálásra. Ennek egyik elemeként jelenik meg, hogy az önkormányzat megakadályozhatja egy szabadult fogvatartott letelepedését a saját területén vagy annak bizonyos részein. A megakadályozás oka pedig a közösség lakóinak védelme, az ott élők nyugalma és biztonsága, hiszen rájuk (is) vonatkoznak az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának és az Emberi Jogok Európai Nyilatkozatának hivatkozott passzusai.

A kutatás során a szerző a 2016–2020 közötti időszakra vonatkozóan 27 olyan bírósági ítéletet talált Hollandiában, amely ezzel a kérdéssel foglalkozott. Ezekből 18 esetet emel ki: 14 olyan esetről van szó, amikor az érintettek az elkövetett bűncselekményt követő ítéletük végrehajtása miatt elvesztették a korábbi bérelt lakásukat. Két kiemelt esetben a bérbeadó lakásszövetkezet kezdeményezte a kilakoltatást, mert nem teljesült a szerződésben foglalt kitétel, mely szerint a bérlő elsődleges lakhelyként használja a bérleményt. Négy esetben pedig az érintettek hajléktalanná váltak, mivel az általuk megkeresett szolgáltatók az előéletük miatt nem kötöttek velük bérleti szerződést: bár a lakásszövetkezeteknek és önkormányzatoknak szociális szolgáltatói kötelezettségei vannak, minden szempontot mérlegelve kell meghozniuk a bérleti szerződésre vonatkozó döntéseiket, és a többi bérlő nyugalmanak és biztonságának érdekében megtagadták a szabadult fogvatartottakkal való szerződéskötést.

Az alacsony bírósági ítéletszámot indokolja, hogy egyrészt sok esetben úgynevezett „informális megközelítéssel” kezelik ezeket a helyzeteket: a szabadult fogvatartottat alternatív lakhatási lehetőség egyidejű felkínálásával megpróbálják rávenni arra, hogy ne a szándékolt helyen telepedjen le. Másrészt több önkormányzat alkalmazza a *Lex Rotterdam*ként említett jogszabályt, amely lehetőséget teremt egy adott településen belül a lakásbérlők bizonyos szempontok szerinti szűrésre. Bár az alkalmazás során szükséges a bizonyos időközönkénti felülvizsgálat, ez nem jelenti a korábbi határozat megváltoztatását, továbbá nem határoz meg területi korlátokat, tehát adott esetben az egész településre vonatkoztatható, vagy a településen belül pontosan körülhatárolható területekre. A szerző szerint ez a gyakorlat is egyértelművé teszi, hogy az önkormányzatok nem büntetőjogi eszközökkel igyekeznek ellátni rendészeti feladatokat.

Összegzésként a szerző megállapítja, hogy bár alapvető emberi jogi szempontú hiányosságok nincsenek a szabadult fogvatartottak lakhatására vonatkozóan, feloldhatatlan érdekütközések mégis problémákat generálnak, amelyekre vitatható megoldások születnek. Bár a stabil lakhatás létfontosságú szerepet játszik

a szabadulás utáni reintegrációs folyamatban, gyakran nem születnek megfelelő megoldások, és mindez hátráltatja a reintegráció sikerességét.

Talán az aktuális hazai irányelvek és jogi környezet alapján kevésbé tűnik relevánsnak a bemutatott holland helyzet. Az összehasonlítás azért nehéz, mert nálunk e terület kevésbé kutatott. Bár a szabadult fogvatartottak lakhatási lehetőségeire vonatkozóan számos tanulmány és dolgozat látott napvilágot az utóbbi két évtizedben Magyarországon, ezek leginkább a fogvatartottak helyzetével foglalkoztak, és az érintett lakóközösség szempontjait csak érintőlegesen mutatták be. Érdeklődések vélhetően a hazai példák vizsgálata során is kimutathatók lennének, amelyekre adott esetben megoldásokat is találhatnánk.

Hlavacska Gergely

Erőszak-brókerek és szuperterjesztők: hogyan alakította át a szervezett bűnözés a chicagói erőszak struktúráját a szesztilalom alatt

A tanulmány címében szereplő erőszak-bróker és szuperterjesztő kifejezések, bár elsősre talán blikkfangosnak hangzanak, inkább óvatosságra intenek: a tanulmány megértése bizonyos előismereteket kíván (Smith & Papachristos, 2022). Ahhoz, hogy megértsük és értékelni tudjuk a tanulmányban leírtakat, tisztában kell lennünk a hálózatelemzés alapfogalmaival, mert az írók nem teszik meg azt a szívességet, hogy a szesztilalom szervezett bűnözése iránt érdeklődő kriminológus vagy rendészettudományi szakemberek számára is könnyen érthetően fogalmazzanak.

A hálózat kutatás alaptétele, hogy a legtöbb rendszer – legyen szó sejtekről, az állatvilágról, emberi közösségekről, egy szervezetről, egymással összekapcsolt számítógépekről vagy egy régió úthálózatáról – egymáshoz kapcsolódó entitások, csomópontok hálózatoként is felfogható. Mint ilyen bizonyos mérőszámokkal is jellemezhető, melyek jól leírják magát a hálózatot és az egyes csomópontok minőségéről is sokat elárulnak. A hálózat kutatás lényegében matematikai módszerekkel írja le a hálózatokat.

A cikk absztraktja azt állítja, hogy a chicagói alvilág a szesztilalom alatt szerveződött meg, alakult át egymástól elkülönült csoportokból egy hierarchikus rendszeré, hálózattá, és ebben a formálódásban bizonyos személyeknek kulcsszerep jutott. Ők voltak az erőszak-brókerek, akik hidat, összeköttetést képeztek az egyes csoportok között.

A tanulmány azt vállalja, hogy hálózatelemzési fogalmakkal és mutatókkal azonosíthatók az 1920-as évek chicagói szervezett bűnözésének központi,

meghatározó alakjai, akik nélkül a szervezett bűnözés nem szerveződött volna egy nagy hálózattá, hanem egymástól független kisebb-nagyobb csoportok laza rendszere marad.

A csoportok közötti erőszak legtöbbször stratégiai és gyakran kölcsönös. Különösen igaz ez a bűnözői csoportok közötti erőszakra. Az egyes erőszakos cselekmények előre eltervezettek és konkrét stratégiai céljuk van: területszerzés, félelemkeltés, hírnév szerzése vagy kulcsfigurák kiiktatása. Ezt a szakirodalom is alátámasztja és megerősíti. A csoportok közötti erőszakot hálózatelemzési szempontból megközelítő tanulmányok közül azonban csak kevés olyan van, amely az egyéni szinttel is foglalkozik, hogy ténylegesen kik azok, akik az erőszakot elkövetik és kiknek a sérelmére. Ezek a tanulmányok megerősítik, hogy ezekben a szociális hálókbán jelen vannak bizonyos kulcsszereplők, akiket brókereknek hívhatunk, és akik fontos szerepet játszanak az erőszak terjesztésében.

A szervezett bűnözői hálózat konfliktusai a szesztilalom sajátos jegyeit viselik magukon, és ennyiben különböznek az egyéb bandaháborúktól. Ezekben a konfliktusokban egyértelműen piaci alapú versengés által hajtottak voltak, a területi kontroll megszerzését célozták, céljuk a nyereség növelése volt.

A bűnözői szervezetekben a brókernek két, egymással átfedésben lévő jelentése van. Bróker az a középső ember, aki lehet begyűjtő, sofőr, szállító vagy közvetítő. A hálózatelemzési szempontból vett bróker az a személy, aki emberek csoportjait kapcsolja össze, és létezése nélkül a csoportok nem kapcsolódnának. Tehát sajátos összekötő szerepet tölt be klaszterek között.

Azok a tanulmányok, melyek a csoportok közötti kapcsolatokat vizsgálták, a kapcsolatok nagyfokú időbeli állandóságát, stabilitását mutatták ki. Az erőszak, mint annyi minden más, ezeken a kapcsolatokon keresztül terjedt szét a csoportokban.

A kutatók a brókerek és szuperterjesztők meghatározásához összeállították az úgynevezett Capone adatbázist, mely a hozzáférhető statisztikákból, újságokból és egyéb forrásokból építkezett. Az eredmény egy 276 elkülönülő eseményből álló lista lett, melyeket 1920–1933 között követtek el: 156 emberölés, 12 emberrablás, 80 nem halálos kimenetelű erőszakos incidens és 38 fenyegetés. Az események hátterében 334 elkövető (gyanúsított) áll, akik 74,6%-a (249 fő) kapcsolódik a prohibíció szervezett bűnözéséhez.

Az elemzéshez két különböző hálózatot készítettek a kutatók. Az egynemű hálózatban kizárólag a gyanúsítottak szerepeltek. A kétnemű hálózatban elkövetők és események vannak összekapcsolva (610 pont, mely 276 eseményt és 334 elkövetőt tartalmaz, 649 kapcsolattal). A másik hálózat 334 csomópontot tartalmaz 1118 irányítás nélküli éllel. Mindkét hálózat képi formában is megjelenik a tanulmányban.

Az erőszak-brókerek és szuperterjesztők azonosítása a következő képet mutatta: a szerzők 276 erőszakos cselekményt regisztráltak adatbázisukban. Ezek közül 131 esetben volt „csoportos” az elkövetés, tehát kettő vagy több elkövető hajtotta végre.

A tanulmány itt vitatható megállapítást tesz, miszerint, ha a cselekmény kivitelezésében egynél több elkövető vesz részt, akkor olyan folyamatok indulnak be, mint toborzás, egyezkedés, tervezés, nézeteltérés melyek további csoportdinamikát meghatározó jelenségeket eredményeznek: bizalom, titoktartás, megtorlás. A megállapítás második részével egyet tudok érteni, de véleményem szerint a határt az elkövetők számában feljebb kellett volna meghúzni, legalább három-négy vagy öt elkövető esetében jelennek a korábban leírt jelenségek. A közölt és jól olvasható táblázatból kiderül, hogy 276 esemény közül mindössze 74 esetben volt három vagy több elkövető, melyek közül 50 (18%) esetben voltak négyen vagy annál többen a végrehajtók.

Az adatbázisban szereplő 334 gyanúsított közül 232-nek volt a foka egy, ami azt jelenti, hogy mindössze egyetlen éllel rendelkezett, tehát egy eseményhez volt kapcsolható. 102 olyan személy volt, akik legalább két erőszakos eseményhez voltak köthetők. Közülük 68 volt azok száma, akik a két vagy több eseményben különböző társakkal vettek részt. Őket hívják a szerzők erőszak-brókereknek. Ők voltak azok, akik leginkább hozzájárultak az erőszak terjesztéséhez a cselekmények kivitelezése, technikája, a módszerek átadása révén.

A brókerek több mint 50%-a vált maga is erőszakos cselekmény elszenvedőjévé, míg ez az arány a nem brókerek esetében mindössze 22,5%. Tehát a tétel, miszerint a brókerek vannak a dolgok sűrűjében, igaznak tűnik.

A szuperterjesztők azonosítása egy úgynevezett kulcsszereplő algoritmus segítségével történt. Az eljárás során véletlenszerűen választanak ki csomópontokat a hálózathoz, és a kiválasztott kulccsomópontok létezésével vagy a rendszerből való eltávolításával mérik a hálózat fokszámközpontságának változásait. Az eljárással kilenc kulcsszereplőt, vagyis szuperterjesztőt azonosítottak.

A tanulmány mindenképpen érdekes megközelítést alkalmaz. A kérdés inkább az, hogy a hálózatelemzési módszer mi újat tud mondani a szesztilalom alatt megszerveződő alvilág erőszak kultúrájáról, mit tud hozzátenni a már meglévő történeti kutatásokhoz. Az igazi érdekesség az lett volna, ha olyan brókert vagy szuperterjesztőt azonosított volna az elemzés, aki eddig háttérben, sötétben maradt, vagy az elemzés átrendezte volna azt az alvilági térképet, amit már ismertünk. A történeti szemlélet és a hálózat kutatási nézőpont szembeállítását nem történik meg. A szerző célja vélhetően csak annyi volt, hogy demonstrálja, a hálózatelemzés által használt mutatók képesek a történeti tudás nélkül is rekonstruálni egy rendszer legfontosabb szereplőit, fel tudja tárnai belső struktúráját.

Számomra a leginkább zavaró az, hogy a szerzők figyelmen kívül hagyják a szervezett bűnözésben meglévő munkamegosztást: hogy a hierarchiából szükségszerűen adódóan vannak főnökök, megrendelők és végrehajtók, kivitelezők. Az egyének e minősége nem jelenik meg a hálózatok bemutatásakor. A szerzőknek szerintem nem sikerül igazolni azt a tételt sem, hogy az erőszak kultúrája, mikéntje az erőszak-brókereken keresztül terjedt szét a rendszerben, akik tudásukat, szakértelmüket, módszereiket adták tovább a különböző társaiknak, mert a tanulmány egyáltalán nem foglalkozik az elkövetés különböző típusaival.

A tanulmány erőssége, hogy bizonyítani tudja, hogy a hálózatelemzés eszközeivel száz év távlatából is jól rekonstruálható a szesztilalom szervezett bűnözése és a kulcsszereplők is azonosíthatók.

Bogotyán Róbert

Az őrizet körülményei és a rendőri munka a rendőrségi fogdákbán. A MOMA projekt eredményei

A szerzők hiánypótló tanulmánya rávilágít a büntetés-végrehajtás egy speciális fajtájára (Miko-Schefzig, Hofinger, Reiter, Fuchs, Sardadvar & Reiter 2020). A rendőrségi fogva tartás/őrizetbe vétel Ausztriában a letartóztatás egy fajtája, végrehajtásukra a rendőrségi intézményi központokban (PAZ – a továbbiakban intézetek) kerül sor, amelynek során a fogvatartottakat rendőrök felügyelik. A rendőrségi fogva tartás/őrizetbe vétel társadalmilag legrelevánsabb formái: adminisztratív elzárás/fogva tartás, kiutasítás, őrizetbe vétel. Megállapítható azonban, hogy csak kevés olyan kutatás létezik, amely ezekkel foglalkozna. A következő publikáció a biztonságkutatási támogatási program, *MOMA: Safe & Healthy Prisons* (Modern Menedzsment a Rendőrségi Letartóztatás/Őrizetbe vétel során: Biztonságos és egészséges börtönök) projekt keretében végrehajtott eredményekről számol be, amelynek gyakorlatba történő átültetését a Bécsi Gazdasági Egyetem Empirikus Kutatási Módszereinek Kompetencia Központja, a Jogi és Bűnügyi Szociológiai Intézet (IRKS), valamint a Kulturális és Társadalomkutatási Intézet a Szövetségi Belügyminisztériummal (BMI) együttműködésben hajtotta végre.

Ez a projekt az előbbieken meghatározott intézetekről kíván átfogó képet alkotni, amelynek során az érintett csoportok, vagyis egyrészt a fogvatartottak, másrészt pedig az alkalmazottak látásmódját, aspektusait tartják szem előtt.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az egymással történő kommunikáció lehetősége, illetve a kölcsönös tiszteleten alapuló bánásmód megkönnyíti az intézetek mindennapjait. Amennyiben a kommunikáció nehezen működik,

illetve a tisztelet hiányzik – így nyilatkozott erről a kiutasítást végrehajtók és elszenvedők mindkét csoportja (felügyelő és fogvatartott egyaránt) –, a mindennapok megterhelőbbek és konfliktussal telítettebbek.

Éppen ezért az intézetekben történő munkavégzés a rendőrökkel szemben a kommunikációs, szociális és személyes kompetenciák vonatkozásában nagy igényeket támaszt. A fogvatartottakat mindez akkor terheli meg a legjobban, ha nem értik az őrizetbe vétel okát, amennyiben helyzetüket bizonytalannak érzik, és igényeiket az intézetek alkalmazottjai nem értik meg, illetve nem kezelik azokat. Mindezzel azok a fogvatartottak szembesülnek leginkább, akiket kiutasítottak, és nem igazságszolgáltatás során ítélték el. Egy évre vetítve több őrizetbe vételre kerül sor, mint a büntetés-végrehajtási intézetekben, amely alá-támasztja a rendőrségi fogva tartás/őrizetbe vétel jelentőségét és komplexitását.

Bevezetés

A fogvatartottak biztonságával és egészségével, a központokban dolgozó személyzet kompetenciájának legjobb kihasználásával kapcsolatos kérdések nemcsak a büntetés-végrehajtási intézeteket, de a tudományosan és társadalmilag is elhanyagolt rendőri őrizet területét is érintik. Ezt tárja fel a MOMA projekt, amely a fentiekben leírt tevékenységet négy osztrák intézetben vizsgálta, kidolgozva ezzel a modern kor fogva tartásának módszertanát.

Az intézeti fogva tartás

Rendőri őrizet alatt olyan közigazgatási határozatban hozott végrehajtás értendő, amely nem börtönben, hanem erre a célra létesített intézetekben történik. Az ilyen intézetek a Szövetségi Belügyminisztérium (BMI) által működtetett börtönök, amelyekben a rendőrök felügyelik a fogvatartottakat, és gondoskodnak ellátásukról. A közigazgatásilag elrendelt őrizetbe vétel (adminisztratív fogva tartás) nem minősül büntetőjogi fogva tartásnak. Az érintett intézetekben a kiutasítást, az adminisztratív fogva tartást, valamint az őrizetbe vételt hajtják végre. A kiutasításra történő határozatot nem osztrák állampolgárokkal szemben hozzák. Az idegenrendészeti törvény alapján (76. §) a külföldi állampolgárok őrizetbe vehetők, és az országból a dublini rendelet értelmében kitoloncolhatóak, kiutasíthatóak. Adminisztratív fogva tartásban azok a személyek részesülnek, akiket valamilyen közigazgatási hatóság büntetésre (elsődleges szabadságvesztésre) ítélt, mert a rájuk szabott bírságot megfizetni nem tudták. Az intézetekben őrizetbe vétel is történik, ennek maximális ideje 48 óra. Ebben olyan személyek, bűnelkövetők

részesülnek, akiket tetten értek, vagy akiknél fennáll a szökés veszélye, illetve az összebeszélés vagy ismételt bűncselekmény elkövetésének kockázata.

Ausztriában az előbbieken tárgyalt 14 intézet, illetve egy AHZ („feltartóztatási intézet”) található Verdernbergben (Steiermarkt), amelyet egy rendőrséggel köz- és magán kapcsolatban álló privát biztonsági cég üzemeltet. A „feltartóztatási intézet” sajátossága, hogy ott a rendőrök mellett privát biztonsági szolgálat is működik, valamint az intézet a kiutasítottak igényeihez igazodik, mind a kialakítását, mind a tevékenységi lehetőségeket tekintve. Sok intézetben mindhárom letartóztatási forma (adminisztratív fogva tartás, kiutasítás, őrizetbe vétel) teljesítésre kerül. Kivételt képez ezek közül a két Bécsben működő intézet, amelyek közül az egyik a kiutasításra, a másik pedig az adminisztratív fogva tartásra, a vordernbergi „feltartóztatási intézet” pedig a kiutasított személyek fogva tartására szakosodott.

Rendőrségi fogva tartás – nagy mértékben releváns, mégis kevésbé kutatott terület

A rendőrségi fogva tartás tudományos, politikai és a média szempontjából érdekes oldalról az igazságügyi letartóztatás árnyékában kullog. Mindez azonban az osztrák letartóztatási formák között egy igen jelentős szerepet tölt be. A rendőrségi fogva tartás társadalmi szempontból jelentős. A menedékkérelmet igénylőkkel és menedékjogot kérőkkel, valamint a kiutasított személyekkel történő bánásmód az utóbbi években nem csak Ausztriában, de világszerte egyre fontosabb. A kiutasítást megelőző fogva tartás egy nehéz és megterhelő élethelyzet. Mindez különlegesen érzékeny és figyelmes bánásmódot igényel.

Míg a börtönökben több kutatást is végeznek, a rendőri fogva tartás fajtáinak vizsgálatáról keveset hallunk. Néhány információ az ombudsmanon keresztül jut el a nyilvánosságra. A BMI folyóiratában egyes cikkekben foglalkoznak ezzel a kérdéskörrel. Arról számolnak be, hogy a mindennapok mind a fogvatartottak, mind az alkalmazottak számára megterhelők, és mindkét fél számára stresszt és pszichikai problémákat okoz. Az ilyen fajta tanulmányok és jelentések fontos betekintést nyújthatnak a helyzet javítása érdekében, azonban a tudományos kutatást nem helyettesíthetik.

A MOMA projekt

A MOMA projekt a biztonságkutatási támogatási program keretén belül ezeket a kutatási hiányosságokat kívánja megcélolni, a végrehajtására a Szövetségi

Közlekedési, Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával került sor. A projektpartnerek között három kutatóintézet szerepelt: a Bécsi Gazdasági Egyetem Empirikus Kutatási Módszereinek Kompetencia Központja, a Jogi és Bűnügyi Szociológiai Intézet (IRKS), valamint a Kulturális és Társadalomkutatási Intézet, végül a Szövetségi Belügyminisztérium mint együttműködő partner és a kutatás megrendelője.

Célok

A projekt célja a fogvatartottak és a fogva tartók (alkalmazottak) egészségügyi és szociális helyzetének kutatása, felmérése volt, figyelembe véve az érintettek nézőpontját, valamint egy olyan irányítás alapjainak felállítását, amely garantálja a fogvatartottak alapvető jogait és integritását. Az orientációt a „Healthy Prisons” (egészséges börtönök) szempontrendszer vezérelte, amely egészen az Egészségügyi Világszervezetig vezethető vissza. Mindez az érintettek egészségügyi és társadalmi tapasztalataira fókuszál. A „Healthy Prisons” ötlete a figyelmet a fogvatartottak és az alkalmazottak leterheltségére és védelmére irányította. Világossá vált, hogy az intézetekben melyek azok a mindennapos körülmények, amelyek kedveznek vagy akadályozzák a fogvatartottak és alkalmazottak egészségét és biztonságát. A konzorcium az empirikus kutatással a Szövetségi Belügyminisztérium részéről a rendőrségi fogva tartás területén felmerült információ iránti igényt kívánta kielégíteni. A kutatás során keletkezett tapasztalatokon felül olyan konkrét termékek is kidolgozásra kerültek, amelyek a fogva tartás menedzsment területén történő újításokat támogathatják.

A projekt felépítése

A rendőri fogva tartás konkrét szituációit 2016. október és 2018. június között négy különböző intézetben vizsgálták. A jelenlegi helyzet különböző nézőpontokból történő felméréséhez különböző módszereket és eszközöket használtak.

Az első munkacsomagban a rendelkezésre álló büntetés-végrehajtási statisztikák alapján a rendőrségi intézményekben fogva tartottak számát számszerűsítették.

A fogvatartottak és az alkalmazottak helyzetét az adminisztratív és kitoloncolt fogvatartottakkal, valamint a négy intézet különböző területeiről érkező alkalmazottakkal folytatott széles körű interjúk során állapították meg. Az intenzív beszélgetések a közvetlenül érintettek szemszögéből mutatták be az intézetek mindennapjait. Az eredmények alapján egy következő lépésben hat szituációt konstruáltak. Ezek olyan forgatókönyvek voltak, amelyek az intézetekben

folytatott gyakorlatra jellemzőek és problematikus helyzeteket hoztak fel. Ezeket aztán három fókuszcsoporthoz, különböző személyekkel (kiutasításra kötelezett fogvatartottak, adminisztratív fogvatartottak, hozzátartozók, rendőrök, Idegenrendészeti Szövetségi Hivatal munkatársa stb.) együtt értékelték ki. A fogvatartottak nézőpontjának felmérése érdekében 363 fogvatartottat kérdeztek meg írásbeli kérdőívek kitöltése során. Ezt követően a „Healthy Prisons” szempontrendszer alapul véve a standardizált kérdőívek segítségével állapították meg a fogvatartottak egészségügyi és társadalmilag releváns tapasztalatait. A kvalitatív és kvantitatív felméréseken alapult eredmények alapján pedig az őrző személyzetre vonatkozó kompetencialista is kidolgozásra került.

Ezeket követően összesítették az eredményeket, amelyek egy átfogó képet adtak az érintett intézetekben felmerülő releváns problémáikról, és ezeket belső és külső szakértőkkel egyaránt megvitatták. Készült egy úgynevezett „megoldási atlasz” is.

Eredmények: mindennapi élet a rendőrségi fogva tartási intézményben

A többféle felmérés alapján vegyes kép alakult ki az intézetek mindennapi életére vonatkozóan. A projekt ideje alatt kiderült, milyen is itt adminisztratív, illetve kiutasítás előtti fogvatartottként élni. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy milyen elvárásoknak kell megfelelniük a szolgálatot teljesítő rendőröknek. A következőkben az egyes, relevánsnak ítélt eredmények kerülnek részletezésre.

A rendelkezésre álló adatok kiértékelése

A kutatás során felhasznált statisztikákat nemre, nemzetiségre, korra nézve is kiértékeltek. Ezek alapján a jelentés évében az adminisztratív fogságban levők 10%-a volt nő, a kiutasítás okán fogvatartottak közül pedig csupán 5% volt nő. Az adminisztratív fogságban levők közül 58,5% volt osztrák.

Az adatokat az adminisztratív fogva tartás formája szerint is kiértékeltek. Megállapították, hogy amennyiben az adminisztratív fogvatartottak pénzbírságaikat más, alternatív módon is kiegyenlíthetnék, több ezer fogvatartott kerülné el az intézményt, terhettől mentesítve a rendőröket. Az intézetben az adminisztratív fogvatartottak átlagosan 21,4 napot töltenek el, azonban egy nem elhanyagolható számú sokaság (40,6%) az első három napon belül elhagyja az intézményt, ezek nagy része azért, mert végül inkább megfizeti a bírságot.

Az elemzések alapján megállapították, hogy a kiutasítás okán fogvatartottak tekintetében a fogságban eltöltött idő relatív rövid: a jelentés évét véve ez átlagosan 18 nap volt. A kiutasítás okán fogvatartottak több mint háromnegyedét

négy héten belül elengedték, 98%-ukat három hónapon belül. (2016-ban valakit kiutasítás okán fogvatartottként 10 hónapig is bent tartottak.)

A MOMA projektben kiértékelt adatok a későbbiekben arra is felhasználhatók, hogy esetleges jövőbeli jogszabályváltozás esetén az adatokat összehasonlítsák, megfigyeljék és elemezzék.

Az adminisztratív fogva tartás és a kiutasítás miatt történő fogva tartás közötti különbség

A rendőrségi fogva tartásnak sok fajtája van. Az empirikus elemzések nagy különbséget mutattak a büntetés-végrehajtási (adminisztratív) fogság és a kiutasítás esetében. A kiutasítás okán fogvatartottak és azok felügyelői helyzetüket sokkal megterhelőbbnek és stresszesebbnek érezték, mint az adminisztratív fogvatartottak, illetve az őket felügyelők.

Következtetések a fogvatartottak nézőpontja alapján

A kiutasítás céljából és az adminisztratív fogvatartottakkal végzett személyes interjúk alapján megállapítható, hogy a fogva tartás mindkét fogvatartott típus számára nehéz és megterhelő helyzetet jelent. Azonban az is kiderült, hogy a kiutasítás céljából történő fogva tartás lényegesen nagyobb beavatkozást jelent az érintettek életébe, egy negatív jövőképpel társul. Őket szabadságuktól megfosztották, de nem azért, hogy büntetési idejüket letöltsék, éppen ezért fogva tartásuk számukra elvesztegetett időnek tűnik. Emellett túl sok idejük marad arra, hogy a kiszámíthatatlan és egyáltalán nem a számításuk szerint alakult jövőn gondolkodjanak, ami szintén igen megterhelő számukra. Az is hozzájárul a bennük levő feszültség növeléséhez, hogy nem tudják pontosan, mennyi időt kell az intézetben eltölteniük, míg az adminisztratív fogvatartottak mindezzel tisztában vannak. A kiutasítás céljából fogvatartottak számára a személyzettel történő kommunikáció is nehézséget jelent. A számos különböző nyelv, valamint az egyes szituációk különféleképpen történő értelmezése fokozza a meg nem értettség érzését, valamint félreértésekhez vezet. Ez is negatívan hat a mindennapi életükre.

A különböző típusú fogvatartottak esetében (kiutasítás, adminisztratív fogvatartottak) az igények kielégítése (étkezés, időeltöltés, higiénia) terén is nagy különbség adódik.

A kiutasítás céljából fogvatartott személyek esetében az ételek nagymértékben eltérnek társadalmi és kulturális szokásaiktól. Sokszor megterhelőnek érzik,

hogy olyan ételeket kell megenniük, amelyek szokásaikkal nem egyeznek meg, illetve amelyek számukra egészségügyileg megterhelőek. A kérdőívek alapján egyértelműen kiderül, hogy a kiutasítás okán fogvatartott személyek helyzetüket minden dimenzióban megvizsgálva sokkal negatívabban élik meg.

Az adminisztratív fogvatartottak az intézet berendezését, felszereltségét is pozitívabban ítélték meg. A kiutasítás okán fogvatartottak véleménye alapján nagy különbség a bécsi és vordernbergi intézet között nem volt (az összehasonlítás alapja a következők voltak: berendezés, nyugalom, napfény, tusolási lehetőségek).

A kérdőívben az idő eltöltésének lehetősége is felmerült. Ennek a tekintetében is a kiutasítás okán fogvatartottak rosszabbnak, monotonabbnak ítélték meg a lehetőségeket, mint az adminisztratív fogvatartottak. Mindkét fajta fogvatartott sok időt tölt a tévé előtt.

Azt is kutatták, hogy mennyire érzik magukat biztonságban, illetve magukat megterhelően a fogvatartottak az intézményekben. Itt is a kiutasításra várók sokkal stresszesebbnek ítélték meg a helyzetüket. Ebben a tekintetben, illetve az egészségügyi ellátásban is jelentős különbség mutatkozott a bécsi és a – pozitívabb megítélést kapott – vordernbergi intézmény között.

A kutatás az erőszakra is kiterjedt. A kiutasítás okán fogvatartottak több testi bántalmazást szenvednek el. Itt azonban meg kell említenünk, hogy ezek a kérdezettek beszámolóinak alapján készült eredmények, nem „objektív” jelentésekben szereplő adatok.

Felmérték azt is, hogy melyik fogvatartotti csoportnál merül fel leginkább az öngyilkosság. Ebben a tekintetben is a kiutasítás okán fogvatartottak vezettek, ők jövőképüket reménytelennek tartják.

A projekt eredményei az alkalmazottak nézőpontja alapján

Az alkalmazottakat vizsgálva szintén megállapítható, hogy a kiutasítás okán fogvatartott személyekre felügyelő rendőrök helyzetüket szintén megterhelőbbnek tartják. Az alkalmazottak nyilatkozata alapján az adminisztratív fogvatartottak esetében úgy érzik, szakavatottabban járnak el, hiszen az adminisztratív fogvatartottal történő kommunikáció sokkalta jobb. A kiutasítás okán fogvatartottak esetében korlátozottan, akadályozottan érzik magukat, ebben az esetben a kommunikáció problémákba ütközik. Sok esetben nem értik a fogvatartottakat, amely mindkét fél részéről frusztrációhoz és konfliktusokhoz vezet. Ami még nehézséget okoz a rendőrök számára, hogy nem tudnak a kiutasítás okán fogvatartott számára pontos információval szolgálni, hogy meddig kell

az intézetben maradnia. Ez a kiutasítás okán fogvatartott személyek esetében azt érezteti, hogy nem veszik őket komolyan. A rendőrök arról is beszámoltak, hogy a kiutasítás okán fogvatartottak vonatkozásában munkájukat nem becsülik meg eléggé. A kiutasítás okán fogvatartottakra történő felügyelést ezáltal negatív munkakörülményként élik meg.

A kommunikáció és a tisztelet jelentősége

A kommunikáció jelentősége rendkívül fontos. A kommunikáció teszi lehetővé, hogy a fogvatartottak és az alkalmazottak igényeiket feltárják. Az ilyen interakciók segítik a kooperációt, valamint szolgálják a feszültségek levezetését, így válhatnak az egyes szituációk mindkét fél részére érhetővé. A kommunikáció a szervezeti és a szervezési folyamatokat is nagymértékben elősegíti.

A releváns kompetencia

A MOMA projekt keretében az empirikus eredmények alapján felállításra került egy kompetencialista, amelynek az intézetekben szolgálatot teljesítő rendőröknek meg kell felelniük. A kommunikáció a legelső között szerepelt. A szociális érintkezési képességek körébe tartozik: a feszültségoldó kommunikációs praktikák elsajátítása, a fogvatartottak félelmeinek valós érzékelése, a nyelvi akadályok ellenére történő udvarias és határozott bánásmód. Fontosnak ítélték a projekt keretén belül azt is, hogy a rendőrök hatalmi pozíciójukkal csak a szükséges és arányos mértékben éljenek.

Az érintkezések félresiklása legtöbbször a kiutasítás okán fogvatartottakkal történő kommunikáció esetében figyelhető meg. Az angol nyelv ismerete nem minden esetben lehet követelmény az alkalmazottak és a fogvatartottak számára. Az eltérő kulturális környezetben történt szocializáció is gyakran nehézséget, félreértést és konfliktust okoz. A fogvatartottakat sok esetben zavarja, hogy igényeiket nem tudják megfelelő módon kifejezni, az alkalmazottakat pedig az zavarja, hogy a felügyeletük alá rendelteteket nem tudják teljes mértékben megérteni.

A tisztelet mint központi dimenzió

A kérdőíves felmérésben vizsgált összes dimenzióban – tisztelet, felszerelés, egészségügyi ellátás, stressz és erőszak – az őrizet formáinak megfelelően jelentős eltérések mutatkoznak.

A többváltozós korrelációs elemzések során az egyik dimenzió különösen relevánsnak bizonyult a fogva tartás típusától függetlenül. Ez a tisztelet összegindex, ami arra ad választ, hogy miként hat több „független” változó egyidejűleg egy „függő” változóra, vagyis, hogy egyébként azonos körülmények között a tiszteletnek mint függő változónak a magasabb értékei vezetnek-e a stresszes élmények oldásához.

Az elemzés során a tiszteletteljes interakció minden egyes modellben kiemelkedően jelentős és erősen enyhítő hatást mutat. Minél több a tisztelet, annál ritkábban számolnak be a fogvatartottak erőszakos tapasztalatokról vagy önsértésről.

Drusza Tamás

A technológia használata és az alkotó szándék. Hogyan változtatta meg az információs technológia a rendőrség szervezeti struktúráját?

A szóban forgó cikk témája, hogy az információs technológia milyen hatással volt egy rendőri szervezetre az Egyesült Államokban. A bevezetőben leírtak szerint a szakirodalomban általános vélemény, hogy az utóbbi évtizedekben a számítógép segítségével megvalósított adatrögzítés és tárolás jelentős szerepet játszott a rendőrségi reformokban. Ezt az is alátámasztja, hogy az Egyesült Államok elnöke által a 21. századi rendészet kutatására létrehozott csoport a technológiát a legfontosabb hat pillér közé sorolta. E téma vizsgálatát az információs technológia (továbbiakban IT) szervezeti hatásmechanizmusának felmérésén azért tartják a szerzők fontosnak, mert a rendőri szervezetekkel szemben folyamatos elvárás a legmagasabb szintű munkavégzés, ami a rendőrségi IT esetében nagy költségvonzatú, hosszú távú elköteleződést igényel.

A szerzők a cikkben három szakirodalmi feltételezést rögzítenek egyfajta hipotézisként. Az első szerint az IT alkalmazás jelentős hatással bír a rendészeti szervezetekre és azok kultúrájára, mivel egy új típusú, fontos munkafolyamatot hoz a szervezetbe. A második elképzelés szerint az IT alkalmazás valójában csak látszatváltozást hoz, és csak professzió látszatát kelti bizonyos munkakörökben. A harmadik elgondolás szerint az IT ugyan hatással van a rendőrségi szervezetekre, de „*tipikusan a már meglévő struktúrákat és gyakorlatokat erősítik meg*”.

A szerzők egy 2011–2012-es kutatásuk eredményeit teszik közzé, amelyben egy rekordkezelő rendszer (Record Management System – RMS) hatását mutatják be egy nagy amerikai rendőrség szervezetére.

Elméleti szempontból a szerzők Wanda Orlikowski strukturális modelljére támaszkodnak, amely az IT és szervezetek kölcsönhatásait illetően az egyik

legátfogóbb megközelítés, mivel magában foglalja ennek számos dimenzióját. Az IT szervezeti hatásának elméleti modelljére nagy hatással van a szociális konstruktivizmus elgondolása, amely szerint a technológiát nem gépként (hardware) kell felfogni, hatása elsődlegesen értelmezésében és használatának mikéntjében mutatkozik meg. Az emberi tényező szerepe ugyanis nem kerülhető meg sem az IT rendszerek fejlesztése, sem pedig telepítése és alkalmazása során. A strukturális modell három fő tényezőt vesz figyelembe az IT szempontjából:

- 1) Jelentéstartalom, azaz a szervezet egy csoportjának értelmezési kerete, amelyen keresztül a technológiát értelmezi.
- 2) Erőforrások, azaz az IT által nyújtott lehetőségek, amelyek különböző csoportok számára különbözők lehetnek.
- 3) Szabályok, azaz annak előírásai, hogy hogyan kell az adott IT eszközt alkalmazni, ez milyen viszonyban áll a munkavégzés korábbi jellemzőivel.

A kutatás alanya és előkészítése

A kutatást egy meg nem nevezett amerikai nagyváros rendőrségén végezték, ahol 2005–2010-ig zajlott az RMS bevezetése. Ennek célja az volt, hogy kiváltsa a manuálisan rögzített jelentések rendszerét. Az adatfelvétel 2011-es időpontjában még élénken élt a bevezetés élménye a dolgozók között és az ezt támogató egységek egy része is működött még.

A földrajzi terület egy körülbelül egymilliós nagyvárosi és elővárosi környezet. A lakosság fele fehér, negyede ázsiai, az utolsó negyed latin-amerikai és afro-amerikai származású. A lakosság 10%-a élt a szegénységi küszöb alatt, az erőszakos és tulajdon elleni bűnözés mértéke átlag alatti.

Az RMS bevezetése után a rendőröknek a helyszínen, laptop segítségével, elektronikus űrlapok kitöltésével kellett beküldeniük az információkat, amelyek így azonnal elérhetővé váltak más rendőrök számára is. Az RMS mellé egy olyan szoftver is használatba vételre került, mely képes elemezni és könnyen áttekinthető módon megjeleníteni az adatokat.

A projekt vezetői, okulva a korábbi IT bevezetések hibáiból, széles körben igyekeztek bevonni a munkatársakat az előkészítés folyamatába. Ennek keretében civilekből és magas rangú tiszttekből álló csoport véleményét kérték ki fókuszcsoportok keretében, a különböző verziókat kisebb csoportokban tesztelték, és nagy hangsúlyt helyeztek a beosztotti állomány tájékoztatására.

A kutatási módszertan

A szerzők által végrehajtott kutatás a szóban forgó rendőri szervezet egészére kiterjedt, félig strukturált fókuszcsoporthoz és mélyinterjúk (71 fő) formájában, amelyeken a részvétel szigorúan önkéntes volt. A 60–90 perces interjúkat két vagy több fő vezette.

Az interjú főbb témái az alábbiak voltak:

- hogyan sikerült az RMS bevezetése, valamint
- a szervezeti jellegzetességek az elszámoltathatóság, döntéshozatal, hatékonyság szempontjából, illetve, hogy ki mennyire elégedett a pozíciójával.

Az interjúk mellett egy, a teljes állomány körében végzett önkéntes, titkosított online felmérést is végeztek. A személyi állomány 40%-a töltötte ki a kérdőívet, ez több mint 500 választ eredményezett. A válaszadók 77%-a beosztotti, végrehajtoi állományú volt, és 2/3-a járőr beosztásban szolgált, 11% közép-, 12% magasabb vezető pozícióban szolgált.

Az adatok elemzése

Az induktív jellegű elemzési megközelítés célja az volt, hogy minél szofisztikáltabban képesek legyenek megragadni az IT hatását a szervezetre. Ennek érdekében folyamatosan felülvizsgálták és bővítették az elemzési dimenziókat, így került egyre közelebb a fenti strukturális modell elméleti kereteihez. Az adatokat 3 fő kategória szerint csoportosították:

- 1) Technológiai kialakítás;
- 2) Munkatevékenység;
- 3) Szervezeti jellemzők.

Ezek segítségével próbálták bemutatni a különböző csoportok RMS-hez való viszonyulását, hogyan alakították a különböző értelmezési kereteket, erőforrásokat és normákat.

A kutatás eredményei

1. Technológiai kialakítás

A beszerzési folyamat során egy olyan RMS rendszer került kiválasztásra, amely erőteljesen korlátozott testreszabhatósággal rendelkezett. Ennek nyomán a

felhasználók folyamatosan olyan problémákba ütköztek, amelynek során a technológia korlátai jelentősen és negatívan befolyásolták annak használhatóságát. A vonalbeli felhasználók véleményeit úgy lehet a legegyszerűbben összegezni, hogy nem rendőri felhasználásra készült rendszert kellett rendőrségi felhasználásra átalakítani.

Hasonlóan vélekedtek azon felhasználók is, akiknek a rendszerbe kerülő adatokhoz tervezési és kutatási célból kellett volna hozzáférniük. Az ő véleményük úgy összegezhető, hogy sokkal nagyobb volt a hangsúly az adatbiztonságon, mint az adatok felhasználható formában történő kinyerésén. Ezt a helyzetet csak rontotta, hogy a vonalbeli járőrök e modulhoz nem is kaptak hozzáférést.

Végül komoly nehézséget jelentette a NIBRS (National Incident-Based Reporting System) osztályozási rendszerhez való igazodás egyidejű szükségessége. E rendszerben minden bűncselekményhez egy kód tartozik, amely azonban jelentősen eltért az eddig használt kódolástól, ráadásul komoly belső ellentmondásokat tartalmazott, így jelentősen megnehezítette az RMS-re való áttérést.

A kutatást végzők úgy értelmezték, hogy a rendőrségi vezetők azt feltételezték, hogy az IT rendszer hatékonysága majd segít áthidalni a fenti negatív helyzeteket, de a felhasználók általánosságban nem osztották ezt a nézetet. Ők inkább azt említették, hogy az RMS bevezetésének legfőbb oka az állami elvárásokhoz való alkalmazkodás, illetve a papírinterjesztés voltak. Elvi előnyként az intézkedések során az információkhoz történő hatékonyabb hozzáférést említették, de ebben sem voltak teljesen biztosak. Végeredményben a rendőröknek kellett a munkagyakorlatukat a rendszerhez igazítani, ami komoly belső feszültséget szült a felhasználókban.

Az adatok alapján „a vonalbeli rendőrök (68%) kétszer nagyobb valószínűséggel értettek egyet vagy teljes mértékben egyetértettek azzal az állítással, mint a vezetők (33%): „A szervezetem hajlamos olyan technológiákat alkalmazni, amelyek gyakran nem hasznosak”, és kevésbé valószínű, hogy úgy érzik, hogy a technológia jól működik a szervezetüknél (30% vs. 44%). A vonalbeli felhasználók szintén lényegesen negatívabban nyilatkoztak az RMS képességeiről, kevesebb, mint a felük (42%) értett egyet azzal, hogy ez segítette őket a napi munkában, míg a vezetők csaknem háromnegyede (74%).”

2. Munkatevékenység

A szerzők ebben a pontban részletesen foglalkoztak azzal a problémával, hogy a mobil internetes lefedettség jelentősen megnehezítette a rendszer napi használatát, mert lelassította a munkafolyamatokat, így a rendőrök több időt töltöttek az adminisztrációval és kevesebbet az alaptevékenységükkel. Mindez kiegészítve az RMS nehézkességével, illetve a NIBRS-re történő átállással, oda

vezetett, hogy a járőrök egyszerűbb jelentéseket kezdtek készíteni, csökkentve azok részletességét, ami különösen az ügyeket később vizsgáló nyomozóknak okozott nagy nehézségeket.

Ezeket az aggodalmakat kiegészített az, hogy az RMS minél előbbi kitöltésének igénye egyrészt elvonta a járőrök figyelmét az esetekről, másrészt az utcán laptopon dolgozó rendőr nagyobb eséllyel vált célponttá.

Az interjúalanyok úgy értékelték, hogy az RMS ilyen formában való bevezetésével a rendőr helyszíni tapasztalaton alapuló mérlegelési joga csorbult a tekintetben, hogy intézkedéseiket milyen sorrendben hozzák meg. Ezt rendőri szakmai autonómiájuk nagyon erős csorbításaként éltek meg, és mindez nagy ellenállást szült a rendszerrel szemben.

Az adatokat értékelve a szerzők kiemelték, hogy *„a vezetőkkel ellentétben a vonalbeli rendőrök sokkal nagyobb valószínűséggel számoltak be arról, hogy az információs technológiával végzett munka frusztráló (78% vs. 64%), és elveszi az időt a rendőri munka élvezetes aspektusaitól (77% vs. 61%). A vonalbeli rendőrök sokkal ritkábban számoltak be arról, hogy az információs technológia hozzájárult az áldozatok hatékony kezeléséhez (41% vs. 69%). Mindkét csoport határozottabb volt az informatika bűnözési problémák megértésében és kezelésében való hasznosságát illetően, de lényegesen kisebb volt az egyetértés a vonalbeliek (61%), mint a vezetők (83%) között ezekkel a bűnmegelőzési előnyökkel kapcsolatban.”*

3. Szervezeti jellemzők

A kutatók megállapításai szerint az emberek többsége abból a szempontból vizsgálta az RMS bevezetését, hogy mit gondolt a szervezeten belüli hierarchikus viszonyokról. Például az irodai és utcai rendőrök között meglévő ellentéteket csak tovább mélyítette, hogy előbbieket még erősebb kontrollt tudtak gyakorolni az utóbbiak fölött. Mindez megerősítette azt a szakirodalmi álláspontot, hogy az emberek az újításokat a korábbi tapasztalataik tükrében értékelik. Ezzel összefüggésben a kutatás alanyai fontosnak tartották kiemelni, hogy az RMS bevezetése nem alulról felfele történt, hanem a vezetés elvárásai voltak a fontosak, ami azonban a rendszer utcai használatát nehezítette és nem a minőség, hanem a mennyiség irányába tolta el az elvárásokat és így a rendőrök tevékenységét is. Mindezt tetézte, hogy a vezetőknek nem kellett az RMS-sel kapcsolatos kötelező képzésen részt venniük, így nem tudták pontosan mire és hogyan lehetne alkalmazni az új rendszert.

Az adatok azt mutatják, hogy *„a vonalbeli rendőrökhöz képest a vezetők kevésbé tartották az információs technológiákat a beosztási hierarchia hagyományos vezetési és irányítási jellemzőit megerősítő eszköznek. Így például a vezetők*

nagyobb valószínűséggel tartották hasznosnak az informatikát a vonalbeli rendőrök teljesítményének értékeléséhez (84% vs. 56%). Ezzel szemben a vonalbeli rendőrök a vezetőkhez képest kevésbé értettek egyet azzal, hogy az IT fokozta az együttműködést és a kommunikációt az ügynökségen belül (30% vs. 58%), vagy javította a felügyeletet és irányítást (42% vs. 75%). A vezetőkkel összehasonlítva a vonalbeli rendőrök nagyobb valószínűséggel gondolták azt, hogy a parancsnoki személyzet az IT-t használja teljesítményük nyomon követésére (77% vs. 59%).”

Következtetések

A kutatás legfőbb következtetése összhangban volt más hasonló kutatások eredményeivel. Az információs technológia átvétele hozhat ugyan eredményeket, azonban ezeket jelentősen korlátozzák a szervezet struktúrái, kultúrája és jellemzői.

A kutatás három érintett csoportjában az RMS három különböző funkcióját látták megvalósulni. A járőrök azt érezték, hogy a rendszer adatrögzítővé alacsonyítja le őket, a vezetők a beosztottak fölötti kontrolljuk erősödését tartották fontosnak, míg a projekt felelősei az adatok pontosságát és a bűnözés elleni hatékony fellépés eszközét látták benne. Jól látható, hogy a járőrök nézőpontja mennyire eltér az utóbbi két csoport megítélésétől.

A szerzők fő problémaként azt azonosították, hogy az RMS bevezetése során a rendszert az utcán használók sokkal inkább találtak annak nehézségeivel, mint az előnyeivel, ami negatívan kapcsolódott össze a hierarchia negatív vonásaival, ami végső során nem csökkentette, hanem növelte a vonalbeli rendőrök és az irodai vezetők közötti bizalmatlanságot.

A kutatók két fontos tanulságot állapítottak meg:

- 1) Az IT projektek megvalósítása során nemcsak az informatikai követelményeket, hanem magát a tevékenység jellemzőit, munkakultúráját is figyelembe kell venni.
- 2) Az egyes érintett csoportok mindegyikének megfelelő képzésen kell átesnie, hogy mindenki egyformán felkészült legyen, és egyik csoportban se keletkezzen rossz érzés, azért, mert más csoportokat kevésbé érint a bevezetés negatív hatása.

A fenti cikk jól mutatja egy információ technológiai eszköz bevezetésének szervezetre gyakorolt hatásait, beleértve ennek árnyoldalait is. A kutatás komoly tanulsága, hogy még a legjobb szándék is félre siklik, ha nem megfelelő rendszert vezetnek be, a nem megfelelő módon. A szervezet alapvető működését érintő

változtatásokat nem érdemes anélkül kivitelezni, hogy ne legyünk tekintettel a szervezeti működés meglevő sajátosságaira és a technológia emberekre gyakorolt várható hatásaira. Ajánlom a cikket azoknak, akik az információ technológia és a szervezetek, emberek kapcsolatát kutatja, vagy az erre vonatkozó nemzetközi tapasztalatokat a napi gyakorlatban szeretné alkalmazni. Hasznos lehet mindazok számára, akik szervezetfejlesztéssel, informatikai projektmenedzsmenttel foglalkoznak, illetve azon vezetők számára is, akik IT rendszer bevezetésén gondolkodnak a saját szervezetük tekintetében.

Erdélyi Katalin

Az aláírások és rövid feljegyzések forenzikus kézírásvizsgálatának problémái

A nyomtató és másoló eszközök elterjedésének következtében szerte a világon megnövekedett a kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a dokumentumok technikai szakértői vizsgálatának szerepe a bűncselekmények felderítésében. Az aláírások és a néhány szóból álló, rövid kézírásos jegyzetek gyakran olyan technikai eszközökkel vagy azok kombinációjával kerülnek az iratokra, melyeknek az eredetitől való megkülönböztetése az írásszakértők számára is problémás. Ezek az esetek gyakran vezetnek nem kellően alátámasztott szakértői következtetésekhez, vagy az azonosítási feladat megoldatlanságához.

Az ukrán tanulmány szerzője nemcsak a technikai eszközökkel készült dokumentumok műszaki-kriminalisztikai vizsgálata során fellépő problémák tudományos elemzését nyújtja, sürgeti az írásvizsgálatok végrehajtását javító új módszerek kidolgozását, a kézírászakértők képzését, tudásuk komplexitásának növelését, különösen a számítógépes technológiák terén. Felhívja a figyelmet olyan kutatások szükségességére, amelyek a dokumentumok technikai vizsgálatának módszertanára, különösen a nyomtatott aláírások technikai eszköz okozta egyedi jellegzetességeinek a feltárására, osztályozására, illetve a kézírászakértői vizsgálatok optimalizálását célzó javaslatok megfogalmazására irányulnak.

A kézírászakértői vizsgálatok célja a bűncselekmények bizonyítékokba foglalt körülményeinek a megállapítása, így nagy jelentőséggel bírnak a bírósági eljárások és más bűnüldözési tevékenységek végrehajtása során. Tárgyai a közéletben széles körben jelen lévő kézzel írt szövegek, jegyzetek, aláírások. A speciális ismeretekkel rendelkező írásszakértő feladata megállapítani a hamisítás módszerét és a kézírást tartalmazó iraton történt olyan változtatást, amit a nyomozó szerv vagy bíróság a jogi ismeretek alapján az okirat vagy annak részleteinek a hamisításaként értelmez.

A forenzikus kézírás szakértés módszertani alapjait a 20. század második felében rakták le, amikor a dokumentumok szövegeit még kézzel írták. Azóta a bűncselekmények elkövetési módszerei jelentős mértékben megváltoztak, amivel a szakértők nehezen tudnak lépést tartani. Habár születtek elméleti és gyakorlati jelentőségű kézírásvizsgálattal foglalkozó tanulmányok, a szerző elégtelennek találja azon munkák számát, amelyek a technikai eszközökkel készült grafikai anyagok kriminalisztikai vizsgálati szempontjait írják le. Szükséges e probléma további tudományos vizsgálata, mivel a 21. században a nyomtatás és az irodai berendezések területén következett be a dokumentumok törvényszéki kutatásának fejlődésére legnagyobb hatással lévő technológiai fejlődés.

A szerző e tanulmányában arról a 2019 és 2022 között végzett felméréséről számol be, amely az ukrán Belügyminisztérium Állami Kutatási Szakértői Központjának, Dnyipropetrovszk, Poltava, Ternopil Kutatási Szakértői-Kriminalisztikai Központjának, Ukrajna Igazságügyi Minisztériumának Kijevi Törvényszéki Szakértői Tudományos Kutató Intézetének 132 kézírászakértőjének a megkérdezésével zajlott a kis terjedelmű kézírások jellemzőire, vizsgálati módszereire és más tudományágak ismereteinek, metodikáinak felhasználhatóságával kapcsolatban. Ezen kívül tanulmányozta az ukrán büntetőeljárás és a téma szempontjából releváns egyéb joganyagot, és figyelembe vette a hazai és más nemzetek kézírás-elemzéssel foglalkozó szakembereinek alapkutatásait, azok tudományos és alkalmazott eredményeit.

Mindezek alapján a szerző kutatásának főbb megállapításai és javaslatjai:

- Az okirat-hamisítás története végigkíséri az emberiség történetét, amit az információ dokumentálási módszereinek és az okirat-hamisítás módszereinek egymással párhuzamos fejlődése bizonyít. Modern korunkban a hamis dokumentumok előállítása a bűnelkövetés egyik, gyakran csoportosan elkövetett ágává vált, a bűnözők specializálódtak, kialakult az aláírások hamisításában való jártasság, mindezt a high-tech eszközök magas szintű ismeretével ötvözik, meglehetősen nagy kihívás elé állítva a kézírászakértőket, és új követelményeket támasztanak készségeik fejlesztése terén.
- Fel kell tárnunk az igazságügyi kézírásvizsgálatok olyan tárgyainak lényegét és tartalmát, mint az „aláírás” vagy a „rövid feljegyzés”. Az aláírás a dokumentumok egyik legfontosabb része, a személyazonosság leggyakoribb bizonyítéka, azonosítása mégis a jelenlegi írásszakértői vizsgálatok egyik legnehezebb feladata. Egyrészt az aláírás hamisításának teljesen új módszerei jelentek meg, másrészt az aláírás vizsgálati módszerei elavultak, harmadrészt pedig az okirat-hamisítással kapcsolatos bűncselekmények száma nőtt.
- Az aláírás rövidege ellenére rendelkezik fontos azonosító tulajdonságokkal, egyediséggel és stabilitással, de létrejöttének folyamatát tekintve különbözik

- a kézírástól. Az aláírás és a kézírás azonos fiziológiai alapokkal rendelkeznek, de tartalmuk, keletkezésük és dinamikájuk jelentősen eltér egymástól, így az aláírás jellemzői csak az aláírásra vonatkoztathatók, a kézírásra nem.
- Mivel a különféle szakirodalmak nem egységesek a kis mennyiségű grafikai anyagok értelmezésében, a szerző saját kategóriákat állít fel. A kis mennyiségű grafikai anyagokat *Rövid feljegyzés*-ként határozza meg, ez a legmagasabb szinten álló egység. Ezt három alcsoportra osztja: 1. *Kis szövegek*, amelyek terjedelme négy és tíz szó között váltakozik; 2. *Kis feljegyzések*, a legfeljebb három szót tartalmazó kézírások; 3. *Aláírások*, amelyet külön tárgyalva hangsúlyoz. Az aláírás jellemzőit a következőképpen foglalja össze: egy adott személy tanúsító jele, megadása személyesen történik, megjelenését tekintve grafikai kép, amely állhat a vezetéknev betűiből vagy csak vezetéknevből vagy kezdőbetűkből, a keresztnév feltételes grafikai kialakításával. Szerepe pedig az, hogy a dokumentumokon különböző tények és események megtörténtét igazolja. Az összes ilyen típusú kézírásos anyag – vizsgálati módszerét tekintve – közös tulajdonsága a lényegesen kisebb terjedelem, ami kevesebb informativitással jár.
  - Korábbi kutatási eredményekre alapozva megállapítja, hogy a kézírásos vizsgálati anyagok túlnyomó többsége, 84%-a aláírás. Ezek vizsgálata a gyakorlatban az igazságügyi kézírászakértés módszertanának általános előírásai alapján történik, azaz az aláírásokra is tipikusan a kézírásra vonatkozó vizsgálati lépéseket alkalmazzák. Ily módon az aláírások azonosítása nem megfelelő.
  - A modern kriminalisztikai tudományok lehetővé teszik, hogy a hatóságok segítséget kapjanak a bűncselekmények megelőzésében és felderítésében, tehát fontos az írásos dokumentumok technológiájának kutatása.
  - Az aláírások szakszerű vizsgálatához szükséges szakértői kompetencia továbbra is viták tárgyát képezi, főképp a technikai hamisítással készült dokumentumok vonatkozásában. Ha a szakértő nem rendelkezik hozzáértéssel a technikai hamisításra utaló jelek meglétének vagy hiányának a megállapításában, ha gondot okoz neki a számítógépes technológiával készült dokumentumok vizsgálata, akkor nem kompetens, ennek figyelmen kívül hagyása pedig súlyos szakmai hibákhoz vezet. Szüksös szakmai kompetencia nem teszi lehetővé a rövid szövegek, jegyzetek és aláírások teljes körű vizsgálatát. A megoldás az lehet, ha a szűk profilú szakértőképzésről áttérnek a komplex szakértőképzésre, hogy a bővebb ismerettel rendelkező szakértők a különféle technológiákkal készült dokumentumok vizsgálatát el tudják végezni. Releváns kérdés például a tintasugaras nyomtatóval készült dokumentumok aláírásának vizsgálata. Az iratok technikai vizsgálatára

megfelelő kompetenciával nem rendelkező írásszakértő félrevezető és téves következtetésre juthat, ha ezeket az iratokat eredetinek tekinti a felületes tanulmányozás, szemrevételezés során. Ezeket az iratokat legalább 32-szeres nagyításban kell vizsgálni, hogy a látszólag egyszínű vonal szerkezete azonosítható legyen, hogy ne lehessen összetéveszteni a kapilláris toll nyomával.

A szerző kutatásának végső konklúziója az, hogy az írásszakértő feladatai integratívak, összetettek, megoldásuk számos tudományág ismereteinek és módszereinek a felhasználásával jár. Az ismeretek integrálása olyan mechanizmus, amely segít leküzdeni a vizsgált objektummal kapcsolatos információhiányt, helyesen támasztja alá a szakértői véleményt, és ezáltal növeli annak teljességét, megbízhatóságát. Az igazságügyi szakértői tevékenységet az objektívítás és a kutatás teljességének elvei alapján kell felépíteni. A számítástechnika térnyerése, a digitális nyomdai berendezések változatossága, tökéletesedésük és a modern technikai vívmányoknak a bűnözők általi aktív felhasználása új kutatási és vizsgálati módszerek kidolgozását teszi szükségessé. A kézírásvizsgálat hagyományos eljárásainak fenntartása mellett szükséges az írásszakértőknek további ismereteket szerezni a rövid grafikai anyagok hamisítására szolgáló technológiákról, fel kell tárnani és rendszerbe kell foglalni a technikai berendezéssel készült vizsgálati anyagok sajátosságait, minőségi változásait, átalakulásait.

Mindez az ilyen típusú kutatások tárgyának, céljának és célkitűzéseinek meghatározásával kapcsolatos elméleti alapok továbbfejlesztését, a kis mennyiségű, gyakran technikai eszközökkel létrehozott kézírásobjektumok vizsgálati módszereire vonatkozó ajánlások kidolgozását igénylik. A kézírás és az okiratok technikai és igazságügyi szakértői vizsgálata terén megmutatókozó aktuális kérdések egyértelmű szabályozást és egységes módszertani megközelítést igényelnek. A megfelelő vizsgálati módszerek hiánya tévedéseket vagy félreértéseket eredményez nemcsak a szakértők között, hanem a büntetőeljárás minden alanya, a nyomozó, az ügyész, a szakértői véleményt mint bizonyítékforrást értékelő bíró, valamint a szakértői vizsgálatot megrendelő magánszemélyek között is.

Felhasznált irodalom

Krasiuk, P. I. (2022). Problems of forensic handwriting examination in the analysis of signatures and short notes. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27(1), 73–78.

- Miko-Schefzig, K., Hofinger, V., Reiter, C., Fuchs, W., Sardadvar, K. & Reiter H. (2020). Haftbedingungen und Polizeiarbeit in Polizeianhaltezentren. Ergebnisse aus dem Projekt MOMA. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 16(1), 15–30. http://dx.doi.org/10.7396/2020_1_B
- Smith, C. M. & Papachristos, A. V. (2022). Violence brokers and super-spreaders: how organised crime transformed the structure of Chicago violence during Prohibition. *Global Crime*, 2(1), 23–43. <https://doi.org/10.1080/17440572.2021.1998772>
- Tongeren, J. H. S. (2022). Housing Ex-Offenders in the Netherlands: Balancing Neighbourhood Safety and Human Rights. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 28(2), 57–77. <https://doi.org/10.1007/s10610-020-09443-6>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Erdélyi Cs., Hlavacska G., Bogotyán R., Drusza T. & Erdélyi K. (2023). Nemzetközi Rendészeti Figyelő X. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1107–1131. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.11>